

## บทที่ 5

### สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

#### 1. สรุปการวิจัย

##### 1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งในการศึกษาเรื่องการเลี้ยงไก่ไข่ และการบริหารกลุ่มของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ในอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพเศรษฐกิจสังคมของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน 2) การผลิตไก่ไข่และการตลาดของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน 3) การบริหารกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน 4) ความคิดเห็นสมาชิกกลุ่มฯ ต่อการบริหารกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน และ 5) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตไก่ไข่และการบริหารกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน

##### 1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

**1.2.1 ประชากรที่ศึกษา** ได้แก่ คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ในอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน จำนวน 4 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้เลี้ยงไก่ไข่บ้านทุ่งสูง สมาชิก 14 ราย กลุ่มเลี้ยงไก่ไข่บ้านทุ่งช้าง สมาชิก 26 ราย กลุ่มเลี้ยงไก่ไข่บ้านวังผา สมาชิก 20 ราย และกลุ่มเลี้ยงไก่ไข่บ้านทุ่งผึ้ง สมาชิก 20 ราย รวมทั้งสิ้น 80 ราย โดยเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด ไม่ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง

**1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาในครั้งนี้ เป็นเครื่องมือ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกร ที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ ในอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน ที่มีต่อการบริหารงานกลุ่ม และการเลี้ยงไก่ไข่ของเกษตรกรในอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ แบบสอบถามสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ ในอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน และประเด็นการสนทนากลุ่ม (Focus Group) คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน เนื้อหาเกี่ยวกับ สภาพทั่วไปของกลุ่ม การดำเนินงาน ปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องกับกลุ่ม ข้อดีข้อด้อยของกลุ่ม (ปัจจัยภายในกลุ่ม) ข้อเสนอแนะ และทิศทางการดำเนินงานของกลุ่ม

**1.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล** ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง

หลังจากแจกแบบสอบถามให้เกษตรกรสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ ทุกแห่ง ประมาณ 2 สัปดาห์ ได้แจกแบบสอบถามจำนวน 80 ชุด เพื่อใช้สำหรับทดแทนแบบสอบถามที่เสีย และได้รับแบบสอบถามคืนมาทั้งหมด 80 ชุด แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

**1.2.4 วิเคราะห์ข้อมูล** ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ ทั้งหมดเป็นสถิติในเชิงพรรณนา เพื่อนำมาใช้บรรยายลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา ประกอบด้วย เช่น ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

### 1.3 ผลการวิจัย

จากการดำเนินงานตามระเบียบวิธีวิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยดังนี้

#### ส่วนที่ 1 ลักษณะพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจบางประการของเกษตรกร

ในด้านข้อมูลทางสังคมพบว่า เกษตรกรในการศึกษาคครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 48.33 ปี มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 3.67 คน เกษตรกรทั้งหมดมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง โดยส่วนใหญ่มีพื้นที่ถือครองไม่เกิน 3 ไร่ แต่อย่างไรก็ตามผลการศึกษานี้พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดินที่ได้ถือครอง ด้านการมีตำแหน่ง ในหมู่บ้านพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นกรรมการหมู่บ้าน

ในด้านข้อมูลทางเศรษฐกิจของเกษตรกรพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้จากการเลี้ยงไก่ไข่น้อยกว่า 2,000 บาทต่อเดือน เกษตรกรมีหนี้สิน ระหว่าง 15,001- 20,000 บาทต่อครัวเรือน โดยเป็นการกู้ยืมจากกองทุนหมู่บ้าน แรงงานที่ใช้ในการเลี้ยงไก่ส่วนใหญ่เป็นแรงงานในครอบครัว และเคยผ่านการอบรมการเลี้ยงไก่ของกรมปศุสัตว์มาแล้ว

#### ส่วนที่ 2 สภาพการผลิตการเลี้ยงไก่ไข่และการตลาดของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

เหตุผลหลักที่เกษตรกรตัดสินใจในการเลี้ยงไก่ไข่คือ คิดว่ามีรายได้ดี ส่วนการจัดการเลี้ยงไก่ของเกษตรกรพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ เลี้ยงไก่น้อยกว่า 201 ตัว พันธุ์ไก่ไข่ที่เลี้ยงเป็นไก่พันธุ์โรดไอแลนด์แดง และระยะเวลาการเลี้ยงไก่ส่วนใหญ่ เลี้ยงไก่มาแล้ว 3 ปี ลักษณะการเลี้ยงเป็นแบบเลี้ยงขังบนกรงตับ และสร้างโรงเรือนแยกอยู่ไกลจากตัวบ้าน

การให้อาหารไก่ไข่ พบว่า ส่วนใหญ่มีการให้อาหารสำเร็จรูป และมีการให้วิตามิน และแร่ธาตุเสริมเป็นบางครั้ง การจัดการมูลไก่ ส่วนใหญ่จะเก็บไว้ทำปุ๋ย ประวัติการเกิดโรคและการจัดการป้องกันควบคุมโรค พบว่า ส่วนใหญ่เคยเกิดโรคระบาดคือ โรคนิวคาสเซิล เมื่อพบว่าไก่ป่วย ส่วนใหญ่จะแจ้งเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ การจัดการไก่ที่ตาย แจ้งเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์เพื่อส่งซากไก่เพื่อตรวจสาเหตุการตาย

การจัดการป้องกันและควบคุมโรค เกษตรกรส่วนใหญ่ ทำวัคซีนป้องกันโรคเป็นบางครั้งและไม่ได้ทำตามโปรแกรม มีการถ่ายพยาธิเป็นบางครั้ง การจัดการการบันทึกข้อมูลพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่บันทึกข้อมูลเป็นบางโอกาส ในการปฏิบัติงานการป้องกันควบคุมโรคทางชีวภาพนั้น เกษตรกรมีอ่างน้ำยาฆ่าเชื้อโรคหน้าโรงเรือนเลี้ยงไก่ไข่อยู่ มีรั้วรอบขอบชิดและมีตาข่ายกันแมลง นก หนู มีโรงสำหรับเก็บอาหารไก่ไข่ ทำความสะอาดรางน้ำรางอาหารทุกวัน ดูแลความสะอาดและการถ่ายเทอากาศภายในโรงเรือน ตรวจสอบสุขภาพของไก่ไข่ทุกวัน คัดแยกไก่ป่วย พิจารณ์อ่อนแอ และไก่ไม่ให้ไข่ออกจากฝูง, มีจุดทำลายซากสัตว์ และมีการป้องกันไม่ให้บุคคลภายนอกเข้าฟาร์มอย่างเด็ดขาด

ในด้านการตลาด พบว่า แหล่งจำหน่ายไข่ไก่ของเกษตรกรทั้งหมด จะจำหน่ายไข่ไก่ให้แก่เพื่อนบ้านใกล้เคียง รองลงมาคือจำหน่ายไข่ไก่ให้แก่กลุ่มเพื่อนนำไปจำหน่ายอีกต่อหนึ่ง และมีแม่ค้ามารับซื้อถึงบ้าน ที่เหลือจำหน่ายในตลาดสด

### ส่วนที่ 3 การบริหารกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน

ในด้านผลการปฏิบัติตามกิจกรรมในการบริหารจัดการกลุ่มของเกษตรกร พบว่าในภาพรวมเกษตรกรมีการปฏิบัติตามกิจกรรมอยู่ในอยู่ระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.41 จากคะแนนเต็ม 5 คะแนน ทั้งนี้ในรายละเอียดพบว่า หัวข้อกิจกรรมกลุ่มที่เกษตรกรได้ปฏิบัติมากที่สุดคือ สมาชิกมีส่วนร่วมในการแต่งตั้งคณะกรรมการ ,กลุ่มมีการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ,ผู้นำกลุ่มมีความพร้อมในการทำงานเป็นกลุ่ม, กลุ่มมีการทำงานอย่างมีระบบสามารถตรวจสอบได้, กลุ่มมีการแจ้งข่าวสารให้สมาชิกอย่างสม่ำเสมอ,กลุ่มมีการจัดทำข้อมูลของสมาชิกทุกราย ,กลุ่มมีการให้บริการสมาชิกอย่างเพียงพอ และความเหมาะสมในทิศทางแผนงานของกลุ่ม ในด้านกิจกรรมกลุ่มที่เกษตรกรปฏิบัติได้ปานกลาง คือ กลุ่มให้ความร่วมมือแก้ไขปัญหา, ความเหมาะสมในกิจกรรมของกลุ่ม,ความเหมาะสมวัตถุประสงค์ของกลุ่ม, กลุ่มมีความเหมาะสมในกฎระเบียบ และกลุ่มมีการประชุมสม่ำเสมอ,

ส่วนความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการดำเนินงานของกลุ่มนั้น พบว่า ในภาพรวมเกษตรกรมีความพึงพอใจกลุ่มอยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.81 คะแนนจากคะแนนเต็ม 5 คะแนน โดยในรายละเอียดพบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในการบริหารกลุ่มในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.84 คะแนน และมีความพึงพอใจในประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกลุ่มอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.78 คะแนน

## ส่วนที่ 4 สภาพปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการเลี้ยงไก่ไข่ของเกษตรกร

### 4.1 ปัญหาและอุปสรรคที่พบ สรุปได้ดังนี้

#### 4.1.1 ด้านการเลี้ยงไก่ไข่

- 1) สภาพอากาศร้อน ทำให้ไก่เครียด กินอาหารน้อยลง และผลผลิตน้อยลง
- 2) อาหารสัตว์มีราคาแพง ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น
- 3) กลิ่นเหม็น จากมูลไก่ ซึ่งรบกวนชุมชนรอบๆ ฟาร์มและเป็นแหล่ง

เพาะพันธุ์แมลงวัน

- 4) ฟาร์มยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงไก่ไข่จากกรมปศุสัตว์

#### 4.1.2 ด้านการจัดการข้อมูล

เกษตรกรมีการจดบันทึกข้อมูลผลการเลี้ยงไม่สม่ำเสมอ

#### 4.1.3 ด้านการลงทุน

เกษตรกรขาดเงินทุนในการพัฒนาระบบการเลี้ยง

#### 4.1.4 ด้านการตลาด

เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นรายย่อย และราคาไข่ในตลาดผันผวน ทำให้ไม่สามารถแข่งขันกับผู้ผลิตรายใหญ่ได้

#### 4.1.5 ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม

เกษตรกรบางรายเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม

### 4.2 แนวทางการแก้ไข้ปัญหา

#### 4.2.1 ด้านการเลี้ยง

- 1) ติดตั้งพัดลมในโรงเรือนไก่ เพื่อระบายความร้อน
- 2) มีการให้วิตามินและแร่ธาตุเสริม เพื่อลดความเครียดจากอากาศร้อน
- 3) ลดต้นทุนการผลิต โดยการรวมกลุ่มซื้อแม่ไก่ ทำให้ได้ราคาที่ถูกลง
- 4) รวมกลุ่มเพื่อซื้อวัตถุดิบอาหารสัตว์และผลิตอาหารสัตว์เองในกลุ่ม จะทำ

ให้ราคาต้นทุนอาหารลดลง

- 5) หมั่นเก็บกวาดมูลไก่ เพื่อไม่ให้สะสมจนเกิดกลิ่นและไม่ให้เป็นที่เพาะพันธุ์

ของแมลงวัน

#### 4.2.2 ด้านการจัดการข้อมูล

ให้ความรู้และชี้ให้เห็นความสำคัญ และประโยชน์ของการบันทึกข้อมูล รวมทั้งสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรได้มีการบันทึกข้อมูล

#### 4.2.3 ด้านการลงทุน

สนับสนุนให้เกษตรกรรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้สามารถหาแหล่งเงินกู้ในการพัฒนาฟาร์มได้

#### 4.2.4 ด้านการตลาด

1) เน้นจุดแข็งในด้านความสดของไข่ และจุดแข็งของการเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน

2) แปรรูปผลผลิตภัณฑ์ในกรณีไข่ล้นตลาด

#### 4.2.5 ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม

ให้ความรู้ ซึ่งให้เห็นความสำคัญ และสร้างจิตสำนึกของการร่วมมือการทำงานเป็นกลุ่ม

ส่วนที่ 5 การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม (Focus group) เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ ในอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน

ผลของการสนทนากลุ่มเกษตรกร พบว่า เกษตรกรทั้ง 5 กลุ่มนั้นมีการรวมกลุ่มกัน และมีการจัดโครงสร้างของกลุ่มอย่างชัดเจน โดยมีทั้งประธานกลุ่ม รองประธาน เลขากลุ่ม เภรณญิกประชาสัมพันธ์ โดยเกษตรกรเป็นผู้เลือกกันเอง มีการสร้างกิจกรรมการดำเนินงานของกลุ่ม การสร้างแรงจูงใจหรือผลประโยชน์ที่เกษตรกรจะได้รับ เช่น การสร้างกองทุนยาและวัคซีน เพื่อให้สมาชิกซื้อได้ในราคาที่ถูกลงกว่าท้องตลาด และการมีอาสาสมัครของชุมชน ที่คอยช่วยเหลือในเรื่องสุขภาพสัตว์ เป็นต้น มีการกำหนดกฎ ระเบียบของกลุ่ม และมีการกำหนดบทบาทอย่างชัดเจนในกรณีที่สมาชิกไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ทั้งนี้ ในการดำเนินงานของกลุ่ม จะมีหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เช่น สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ การศึกษานอกโรงเรียน องค์การบริหารส่วนตำบล และสหกรณ์การเกษตร คอยช่วยเหลือในด้านต่างๆ เช่น ข้อมูลวิชาการ การให้คำแนะนำในด้านสุขภาพสัตว์ แนวทางการบริหารจัดการกลุ่ม รวมถึงแหล่งเงินทุนกู้ยืม เป็นต้น ซึ่งเป็นการแสดงถึงการดำเนินกิจกรรมโดยมีเกษตรกรเป็นศูนย์กลาง และมีหน่วยงานรัฐเป็นพี่เลี้ยง

ในการวิเคราะห์ข้อดี (จุดแข็ง) ข้อด้อย (จุดอ่อน) ปัจจัยสนับสนุน (โอกาส) ปัจจัยอุปสรรค และทิศทางการดำเนินงานในอนาคตของกลุ่มเกษตรกร ได้ผลดังนี้

##### 1. ข้อดี (จุดแข็ง)

- สมาชิกส่วนใหญ่เป็นเครือญาติ หรือเป็นคนรู้จักกันดี ทำให้เกิดกลุ่มมีความสามัคคี
- ประธานกลุ่มมีลักษณะเป็นผู้นำ ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มทำได้ดี

- การรวมกลุ่มมีการทำงานอย่างเข้มแข็ง และเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้เร็ว ทำให้ปรับตัวได้ดี

## 2. ข้อด้อย(จุดอ่อน)

- เกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และมีเวลาว่างน้อย ทำให้บางครั้งในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มมีเกษตรกรเข้าร่วมไม่มากนัก

- เกษตรกรบางรายเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว มากกว่าประโยชน์ส่วนรวม
- ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นจากราคาอาหารสัตว์ที่แพงขึ้น

## 3. ปัจจัยสนับสนุน(โอกาส)

- เกษตรกรได้รับการช่วยเหลือ สนับสนุนในด้านต่างๆ จากหน่วยงานรัฐในพื้นที่เป็นอย่างดี

- การที่กลุ่มอยู่ใกล้ชายแดนไทย-ลาว ทำให้มีโอกาสทางการตลาดในการขายไข่ไก่ในตลาดชายแดน หรือส่งสินค้าไข่ไก่ไปขายในประเทศลาว

- ความต้องการบริโภคไข่ไก่ในท้องถิ่นยังมีสูง ทำให้มีโอกาสในการสร้างตลาดอีกมาก

## 4. ปัจจัยอุปสรรค

- ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นจากราคาอาหารสัตว์ที่แพงขึ้น

## 5. ทิศทางในการดำเนินงานของกลุ่ม

- สร้างกลุ่มให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น มีการจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน

- ขยายกลุ่มให้มีขนาดใหญ่ขึ้น รับสมาชิกเพิ่ม

- ดำเนินกิจกรรมทางการตลาด เพื่อสร้างตลาดให้รองรับผลผลิต

- ปรับรูปผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า และลดปัญหาไข่ล้นตลาดในสถานะที่ราคาไข่ผันผวน

- สนับสนุนให้เกษตรกรพัฒนาฟาร์มและขอรับการตรวจรับรองมาตรฐานฟาร์มไข่ไก่ หรือให้มีการจัดการฟาร์มที่ดี

## 2. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการเลี้ยงไก่ไข่และการบริหารกลุ่มของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ในอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน อภิปรายตามหัวข้อวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้



## 2.1 การศึกษาสภาพเศรษฐกิจสังคมของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน

ผลการศึกษาที่สำคัญพบว่า ผลตอบแทนจากการเลี้ยงไก่ไข่เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 2,000 บาท และในการเลี้ยงไก่ไข่ของเกษตรกรนั้น แรงงานที่ใช้ในการเลี้ยงไก่ไข่ส่วนใหญ่เป็นแรงงานภายในครอบครัว และทั้งหมดมีที่ดินเป็นของตนเอง ไม่ได้เช่า ทำให้สามารถลดต้นทุนการผลิตไปได้ แต่อย่างไรก็ตาม เกษตรกรส่วนใหญ่มีการกู้เงินมาเพื่อลงทุนในการเลี้ยงไก่ไข่ ซึ่งเป็นผลทำให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาพร้อมกับข้อมูลการจัดการฟาร์ม พบว่าเกษตรกรไม่ได้มีการบันทึกข้อมูลการเลี้ยงเป็นประจำ จึงอาจไม่สามารถวิเคราะห์ต้นทุนกำไรที่แท้จริง เกษตรกรจึงไม่อาจทราบถึงผลตอบแทนของการเลี้ยงไก่ไข่ที่ชัดเจนได้ ดังนั้น การบันทึกข้อมูลจึงควรได้รับการส่งเสริมให้เกษตรกรได้มีการบันทึกข้อมูลเป็นประจำ เกษตรกรส่วนใหญ่เคยผ่านการอบรมเรื่องการเลี้ยงไก่ไข่มาก่อนแล้ว จึงน่าจะมีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการฟาร์ม การเลี้ยงและการป้องกันควบคุมโรค ซึ่งเป็นการลดความเสี่ยงของการเลี้ยงไก่ไข่ลง นอกจากนี้เงื่อนไขหนึ่งของการขอรับการรับรองมาตรฐานฟาร์มไก่นั้น คือเกษตรกรต้องผ่านการอบรมการเลี้ยงไก่ไข่จากกรมปศุสัตว์ก่อน ดังนั้น เกษตรกรในกลุ่มผู้เลี้ยงไก่ไข่นี้นี้จึงมีความพร้อมในการยื่นขอมาตรฐานฟาร์ม (กรมปศุสัตว์, 2546)

## 2.2 ศึกษาการผลิตไก่ไข่ การตลาดของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ อำเภอทุ่งช้างจังหวัดน่าน

เกษตรกรที่เลี้ยงไก่เป็นเกษตรกรรายย่อย มีการเลี้ยงไก่ไข่ตั้งแต่ 30 ตัวจนถึง 400 ตัว และส่วนใหญ่เลี้ยงเชิงขนกรดบ โดยสร้างโรงเรือนอยู่ห่างจากที่อยู่อาศัย ถึงแม้ว่าจะเป็นเกษตรกรรายย่อย แต่มีศักยภาพในการพัฒนาฟาร์มให้เข้าสู่ระบบมาตรฐานฟาร์มได้ นอกจากนี้ เกษตรกรยังมีการปฏิบัติในด้านการป้องกันโรคทางชีวภาพ ทำให้ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ ช่วยลดความเสี่ยงของการเกิดโรคได้เป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตาม ยังพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ยังมีการป้องกันโรคโดยการทำวัคซีนเป็นเพียงบางครั้ง ไม่มีการทำตามโปรแกรม ทำให้ยังคงมีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคระบาด ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาที่ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เคยประสบปัญหาเกี่ยวกับปัญหาการระบาดของโรคนิวคาสเซิล ซึ่งเป็นโรคที่เกิดจากเชื้อไวรัสและเป็นโรคระบาดที่สำคัญโรคหนึ่งของการเลี้ยงไก่ไข่ ทั้งนี้ จิโรจ ศิริปริยจันทร์ (2537) กล่าวว่า มีหลายๆ โรคที่เกิดจากเชื้อไวรัสที่ส่งผลต่อสุขภาพไก่และผลผลิตไข่ แต่โรคเหล่านี้ส่วนใหญ่ป้องกันได้ด้วยการทำวัคซีนที่เหมาะสม ดังนั้น นอกจากการจัดการฟาร์ม การป้องกันควบคุมโรคทางชีวภาพแล้ว การทำวัคซีนตามโปรแกรมอย่างเข้มงวด จึงเป็นการป้องกันไม่ให้เกษตรกรประสบปัญหาโรคระบาดที่ทำให้ขาดทุนได้ ซึ่งเกษตรกรควรได้รับการส่งเสริมทั้งความรู้ และการปฏิบัติในการทำวัคซีนตามโปรแกรม แต่อย่างไรก็ตาม ในด้านการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ในประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทยังคงมีอุปสรรค โดย

สุจินต์ และคณะ (2550) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการพัฒนาไก่พื้นเมืองของเกษตรกรในชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของหน่วยงานที่มีหน้าที่ส่งเสริมการเลี้ยงไก่พื้นเมือง พบว่ารูปแบบการส่งเสริมการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของภาครัฐที่ผ่านมาไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากเทคโนโลยีที่ไปส่งเสริมไม่เข้ากับบริบทในระบบเกษตรและสภาพการดำเนินชีวิตของเกษตรกร โดยเกษตรกรปฏิบัติตามข้อเสนอแนะในช่วงที่มีการดำเนินโครงการวิจัย แต่หลังจากโครงการวิจัยสิ้นสุด เกษตรกรก็กลับไปปฏิบัติแบบเดิม ดังนั้น การส่งเสริมการเลี้ยง จึงต้องศึกษาบริบทและสภาพการดำเนินชีวิตของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ และแนวทางที่ส่งเสริมต้องเป็นแนวทางที่เกษตรกรสามารถปฏิบัติได้จริง

ในด้านการบันทึกข้อมูลนั้น พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีการบันทึกข้อมูลเป็นครั้งคราว ไม่ได้มีการบันทึกข้อมูลเป็นประจำ มานิตย์ เทวรัศมิ์พิทักษ์ (2536) การจัดการฟาร์มสัตว์ปีก. เชียงใหม่ : ดาวคอมพิวกราฟิก กล่าวว่า การบันทึกข้อมูลและสถิติต่างๆ ของการเลี้ยงทั้ง มาตรฐานของสายพันธุ์ไก่และผลการเลี้ยงของเกษตรกร นับว่ามีความจำเป็นต้องทำเป็นประจำ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ ปรับปรุงการจัดการให้ดียิ่งขึ้นและสามารถนำเอาข้อมูลที่ได้เหล่านี้ไปใช้เป็นแนวทางการปรับปรุงการเลี้ยงไก่ในรุ่นต่อไปได้อีกด้วย ซึ่งการที่เกษตรกรไม่ได้มีการบันทึกข้อมูลเป็นประจำนั้น อาจทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนของเกษตรกรได้ ทั้งนี้ แนวทางการแก้ไขปัญหาก็ทำได้โดย การออกแบบฟอร์มการบันทึกข้อมูลที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน และใช้เวลาไม่นานในการบันทึก แต่สามารถใช้ในการวิเคราะห์ผลที่แสดงถึงผลผลิต ต้นทุน กำไรอย่างง่ายได้ และการส่งเสริม ให้ความรู้ ซึ่งให้เห็นความสำคัญของการบันทึกข้อมูล รวมถึงการกระตุ้น สร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรได้มีการบันทึกข้อมูล เป็นต้น

ในส่วนของการตลาดนั้น ส่วนใหญ่เกษตรกรมีการขายภายในท้องถิ่น โดยเป็นการจำหน่ายให้กับเพื่อนบ้าน นอกจากนี้ ยังมีการขายให้กับพ่อค้าที่มารับซื้อที่ฟาร์ม และการขายให้แก่กลุ่ม อย่างไรก็ตาม ในภาวะที่ไข่มีราคาตกต่ำ เกษตรกรอาจถูกพ่อค้าคนกลางกดราคารับซื้อ ดังนั้น แนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหา คือ การรวมกลุ่มของเกษตรกรเพื่อขายให้แก่พ่อค้าคนกลาง ซึ่งจะช่วยให้มีอำนาจการต่อรองสูงขึ้น ป้องกันการกดราคา และเนื่องจากความต้องการบริโภคไข่ในท้องถิ่นยังมีสูง กลุ่มอาจขายให้แก่ผู้บริโภคในท้องถิ่นโดยตรงโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง ก็จะทำให้ขายได้ราคาสูงขึ้น อีกประการหนึ่งคือ การที่กลุ่มผู้เลี้ยงอยู่ใกล้ชายแดนไทย-ลาว จึงมีโอกาสนในการขายผลผลิตไข่ที่ตลาดชายแดน หรือส่งไปขายในประเทศลาวได้อีกด้วย ซึ่งจะเป็นการแก้ไขปัญหาราคาไข่ตกต่ำได้เป็นอย่างดี

### 2.3 ศึกษาการบริหารกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มอยู่ในระดับ



ปานกลาง ทั้งนี้ อาจเป็นไปได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก และมีการเลี้ยงไก่ไข่เป็นอาชีพเสริม ในการร่วมกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มนั้น จะต้องว่างเว้นจากงานในอาชีพหลักก่อน จึงจะเข้าร่วมงานต่างๆ ได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสุจินต์ สิมารักษ์ และคณะ (2550) ที่ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาไก่พื้นเมืองในชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และรายงานว่ เกษตรกรมีรายได้หลักมาจากการเกษตรอื่นๆ และจากการเลี้ยงไก่พื้นเมืองเป็นอาชีพเสริม ทำให้เกษตรกรให้ความสำคัญกับการเลี้ยงไก่เป็นอันดับรองลงมา แต่อย่างไรก็ตาม ในด้านการจัดการกลุ่มในภาพรวม เกษตรกรมีความพึงพอใจมากที่สุด โดยมีความพึงพอใจในการบริหารงาน และประโยชน์ที่เกษตรกรได้รับจากการเข้าร่วมกลุ่มมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นไปได้ว่า กลุ่มเหล่านี้ เป็นการรวมกลุ่มของเกษตรกร ที่ขับเคลื่อนโดยเกษตรกรเป็นหลัก ซึ่งเกษตรกรมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม ทั้งในด้านการคัดเลือกคณะกรรมการของกลุ่ม การจัดกิจกรรมต่างๆ และมีการประโยชน์ที่เกษตรกรได้รับ และกลุ่มยังมีผู้นำที่เข้มแข็ง มีความเป็นผู้นำสูง ทำให้สามารถบริหารจัดการกลุ่มได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นปัจจัยภายในกลุ่มที่สำคัญ นอกจากนี้ ในด้านปัจจัยภายนอก คือการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐในท้องที่ ทั้งสำนักงานปศุสัตว์อำเภอ การศึกษานอกโรงเรียน องค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยพัฒนาเคลื่อนที่อำเภอปัว และสหกรณ์การเกษตรต่างเข้ามาให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนในการดำเนินงานครอบคลุมในทุกด้าน ทั้งแนวทางการบริหารจัดการกลุ่ม องค์ความรู้ในด้านปศุสัตว์ รวมทั้งเงินทุนกู้ยืมเพื่อการลงทุน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรโดยตรง ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของศักดิ์ชัย พงษ์ไพบูลย์ (2546) ที่ศึกษาแนวทางเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนแม่บ้าน บ้านศรีบุญเรือง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ และรายงานว่ ปัจจัยที่มีผลสำเร็จต่อการทำงานและการดำรงอยู่ของกลุ่มคือ การมีอุดมการณ์เดียวกัน การมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์เดียวกัน การมีผลประโยชน์ร่วมกัน คน ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญของกลุ่ม การบริหารจัดการ กิจกรรม และกองทุน หรืองบประมาณที่ใช้ในการดำเนินงานกลุ่ม ซึ่งกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ ในอำเภอทุ่งช้างนี้มีการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ ดังนั้นกลุ่มเกษตรกรน่าจะประสบผลสำเร็จในการบริหารกลุ่ม และสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง

#### 2.4 สภาพปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการเลี้ยงไก่ไข่ของเกษตรกร

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยสำคัญที่เป็นภาวะคุกคามต่อการประกอบอาชีพเลี้ยงไก่ไข่ และย่อมจะส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่มคือ อาหารสัตว์ที่มีราคาแพงขึ้น ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ทั้งนี้ ไสว นามคุณ (2546) กล่าวว่า อาหารเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้การเลี้ยงไก่ไข่มีกำไรหรือขาดทุน เนื่องจากต้นทุนการผลิตประมาณ 60-70 เปอร์เซ็นต์ของต้นทุนทั้งหมดเป็นค่าอาหาร ดังนั้น การที่อาหารสัตว์มีราคาแพงขึ้น ย่อมจะกระทบต่อผลตอบแทนของเกษตรกร

โดยตรง นอกจากนี้ ภาวะราคาไข่ที่ตกต่ำจากการที่ผลผลิตไข่ล้นตลาดในช่วง ทำให้ราคาขายของไข่ไก่ของเกษตรกรลดลง ส่งผลกระทบต่อผลตอบแทนโดยตรงเช่นเดียวกัน ภาวะทั้งสองประการ นับว่าเป็นปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรและกลุ่มผู้เลี้ยง ซึ่งจะต้องมีแนวทางการแก้ไขปัญหา ที่ชัดเจน เพื่อป้องกันไม่ให้เกษตรกรขาดทุนและเลิกเลี้ยงไก่ในที่สุด

แนวทางการแก้ไขปัญหาอาหารสัตว์มีราคาสูงขึ้นคือ การให้เกษตรกรรวมกลุ่มกันเพื่อต่อรองซื้อวัตถุดิบอาหารสัตว์ได้ในราคาที่ถูกลง และการจัดตั้งกลุ่มการผลิตอาหารสัตว์เอง ทั้งนี้ สอดคล้องกับรายงานของรุ่งรัตน์ ชมาฤกษ์ (2539) ที่ศึกษาอำนาจการต่อรองในระบบการเกษตรแบบมีพันธะสัญญาของกลุ่มชาวนา ในจังหวัดเชียงใหม่และรายงานว่า เมื่อเกษตรกรรวมกลุ่มกันในการดำเนินงานต่างๆ จะทำให้มีอำนาจการต่อรองสูงขึ้น นอกจากนี้ หากกลุ่มดำเนินการตลาดของไก่ไข่ร่วมกันแล้ว ก็น่าจะทำให้อำนาจการต่อรองสูงขึ้นเช่นเดียวกัน ดังนั้น แนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาภาวะราคาไข่ตกต่ำคือ เกษตรกรรวมตัวกันเพื่อขายให้แก่พ่อค้าอื่นๆ ซึ่งจะทำให้ไม่ถูกพ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อไข่กดราคาไข่

การสร้างจุดขายทางการตลาด ก็เป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหา ไข่ไก่ที่ผลิตและขายในท้องถิ่นนั้น จะมีจุดเด่นที่ไข่มีความสดมากกว่าไข่ไก่ของบริษัทผู้ผลิตไข่นอกพื้นที่ ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการขนส่ง การสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น ก็น่าจะเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาการแข่งขันกับไข่ที่ผลิตโดยบริษัทที่นำเข้ามาขายในพื้นที่เช่นเดียวกัน ซึ่งน่าจะมีการดำเนินงานร่วมกับการประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างการรับรู้ให้แก่ผู้บริโภคในท้องถิ่น

### 3. ข้อเสนอแนะ

สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษาเรื่องการเลี้ยงไข่ไก่ของเกษตรกร และการบริหารกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไข่ไก่ในอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน ในครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

#### 3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 รัฐบาล และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบาย ควรดำเนินการดังนี้

- 1) กำหนดนโยบาย และแผนปฏิบัติงานที่ชัดเจนในเรื่องเกี่ยวกับไข่ไก่
- 2) ลดภาษีให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงไข่ไก่
- 3) ส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากไข่ไก่มากขึ้นสามารถส่งออกต่างประเทศได้
- 4) ติดตามผลการดำเนินงาน ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

3.1.2 หน่วยงานปศุสัตว์ ในฐานะที่ควบคุมดูแลการเลี้ยงสัตว์ ควรดำเนินการดังนี้

- 1) สนับสนุนเงินทุนให้แก่กลุ่มเกษตรกรเพื่อทำวิจัยในเรื่องเลี้ยงไก่ไข่
  - 2) จัดให้มีเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อให้กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงไก่ไข่ รู้จักและนำมาใช้ ควบคุมวัคซีน ยารักษาโรคไก่ไข่ ให้มีประสิทธิภาพ สามารถเลือกใช้ได้หลายชนิด
  - 3) สนับสนุนเรื่องของการตลาดเพื่อจำหน่ายผลผลิตของกลุ่มเกษตรกร
- 3.1.3 ข้อเสนอแนะสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ ควรดำเนินการดังนี้
- 1) พัฒนารูปแบบการรวมกลุ่มให้มีความมั่นคงถาวรยิ่งขึ้นไป
  - 2) ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมโดยการเข้าร่วมฝึกอบรมตามที่หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนจัดขึ้น
  - 3) ให้มีการกำหนดแผนปฏิบัติงานที่ชัดเจนในเรื่องของการตลาดเพื่อจำหน่ายผลผลิตของกลุ่มเกษตรกร

### 3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 3.2.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบกลุ่มเกษตรกรเลี้ยงไก่ไข่ที่ประสบความสำเร็จและกลุ่มที่ล้มเหลวว่ามีปัจจัยอะไรที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับความสำเร็จ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ต่อไป
- 3.2.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการลดต้นทุน และการแก้ไขปัญหาการผลิต การตลาดให้กับกลุ่มเกษตรกรการเลี้ยงไก่ไข่ เนื่องจากในปัจจุบันเป็นปัญหามาก
- 3.2.3 ควรศึกษาเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาอาชีพการเลี้ยงไก่ไข่ให้สามารถต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลางได้